

Tamburaški sastav Franceki iz Gole

ZVONIMIR IŠTVAN

Tamburaški sastav Franceki iz Gole osnovan je 1953. godine, a činili su ga: Franjo Benotić, Franjo Grotić, Ivan Kovačić, Franjo Pašica, Antun Pobi i Franjo Težak. Ime Franceki dolazi od činjenice da se većina članova zvala Franjo. Svirali su u Prekodravlju i izvan njega na raznim narodnim zabavama. Od značajnijih nastupa ističe se sudjelovanje na snimanju dokumentarnog filma Francuske televizije o naivnom slikaru Ivanu Večenaju 1973. godine. Također, dobili su i poziv Miće Orlovića iz Beogradskog studija za snimanje, ali su ga odbili. Jedini su narodni sastav iz Prekodravlja koji je snimio svoje ploče. Sastav je zadnji put svirao na seoskoj zabavi za staru 1973. godinu.

Ključne riječi: Franceki, tamburaški sastavi, Otočka, Gola, instrumenti, snimanje ploča

1. Uvod

Tamburaški sastav Franceki osnovan je 1953. godine, a činili su ga: Franjo Benotić (1901.-1975.) - bugarija, Franjo Grotić (1919.-1994.) - prvi brač i vokal, Ivan Kovačić (1917.-1993.) - prva bisernica, Franjo Pašica (1919.) - druga bisernica i vokal, Antun Pobi (1917.-1977.) - berda i Franjo Težak (1924.-2007.) - drugi brač, od kojih su jedni bili članovi tamburaškog sastava Graničari, a drugi članovi tamburaškog sastava zvanog Benotićevo društvo. Svirali su u Prekodravlju, ali i izvan njega na raznim veselicama, svatovima i zabavama. Svirali su na instrumentima tzv. farkaš sustava. Sudjelovali su na snimanju dokumentarnog filma Francuske televizije o naivnom slikaru Ivanu Večenaju 1973. godine. Jedini su narodni sastav iz Prekodravlja koji je snimio svoje ploče. Za to je zaslužan Vlado Pobi, glavni i odgovorni urednik radio-stanice Gola, koji je snimke sastava slao u tadašnji Jugoton. Prvu ploču snimili su 3. ožujka 1969. godine, a na njoj su se nalazile pjesme *Šuster Pepić* i

Šta će mi život. Na prvom snimanju nastao je i naziv sastava Franceki s obzirom da se većina članova zvala Franjo. Iste godine, 3. prosinca, snimili su drugu ploču s pjesmama *Razbila se čaša* i *U ranu zoru*. Navedene dvije ploče prodane su u više od 20.000 primjeraka, stoga im je Jugoton ponudio ugovor na 7 godina, međutim, nisu ga mogli ispoštovati. Treću i zadnju ploču su snimili 18. siječnja 1971. godine, a na njoj su se našle pjesme *Labud se kupa* i *Tri male seke*. Također, dobili su poziv za snimanje i od Miće Orlovića iz Beogradskog studija, međutim, odbili su ga zbog privatnih problema. Sastav je zadnji put nastupio na seoskoj zabavi za staru godinu 1973. godine, nakon punih 20 godina sviranja u nepromijenjenom sastavu. Osim navedenog, u Prekodravlju su djelovali i sljedeći sastavi: Zlatići, Gudalačko društvo Draksar Ivana, Gudalačko društvo Pašica Franje, Hoste, Gudački sastav Bolte Ivančana, Prekodravci, Sastav Bečeheli Marka, Domino, Apollo, Gudački sastav, Josipovo društvo, Ždalski mužikaši i Sastav koji prati folklornu grupu Hrvatsko srce iz Ždale.

Sl. 1. Tamburaški sastav *Graničari* iz 1935. godine, snimljeni kod Franje Paraga nakon nastupa u Hlebinama. Sjede slijeva: Ivan Kovačić, Franjo Pašica; stoje u prvom redu slijeva: Franjo Grotić, Franjo Parag, Franjo Kovačić; desni zastavničar Josip Pašica, lijevi nepoznat (vl. F. Pašica, Gola).

2. Osnivanje tamburaškog sastava Franceki

Ni danas, kada živimo u doba obilja elektronsko-internetskih pomagala dostupnih ama baš svima, malo je glazbenih sastava koji se mogu pohvaliti da su izdali svoj nosač zvuka. Naravno, ovdje govorimo o nekomercijalnim sastavima koji su po svom opsegu djelovanja i godinama života¹ približno slični ondašnjim *Francekima* iz Gole, kojima je to uspjele 1969. godine. Jedini su sastav *z on kraj Drave* koji je snimio svoju ploču, i to u diskografskoj kući Jugoton u zagrebačkoj Dubravi. Bila je to njihova prva od tri gramofonske ploče s pjesmama *Šuster Pepić*² i *Šta će mi život*. Tih godina, pred Drugi svjetski rat, ali i nešto ranije, u Prekodravlju i Goli bilo je aktivno ne-

koliko sastava, odnosno *društava*:³ sastav *Graničari*, *društvo z Otočke*,⁴ *gudalačko društvo Pašica Franje-Pavela*, *Zlatiči* i drugi.⁵

Tamburaški sastav *Graničari* iz Gole djelovao je od 1935. do 1939. godine, odnosno do odlaska članova u vojsku i rat, u sljedećem sastavu: Franjo Pašica (druga bisernica i drugi vokal), Franjo Grotić (prvi brač i prvi vokal), Ivan Kovačić (prva bisernica), Franjo Kovačić (bugarija) i Josip Grotić (berda).⁶

U isto vrijeme nedaleko Gole, u selu Otočka, djeluje *društvo* pod vodstvom Franje Benotića koji je svirao beglajt, a uz njega su članovi sastava: Josip Pobi (bisernica), Mijo Benotić (brač), Franjo Težak (bisernica), Antun Pobi (bugarija) te Josip Felak (berda ili bajs). Članovi sastava, Josip i Antun Pobi bili su braća, a Franjo i Mijo Benotić otac i sin. Vođa i najstariji član ovog sastava Franjo Benotić (1901.-1975.) bavio se muziciranjem od 1914. godine, kada je imao svega 13 godina.⁷ Iako je po za-

1 Najmlađi član sastava Franjo Težak u vrijeme snimanja prve ploče imao je nepunih 45 godina, a najstariji član Franjo Benotić bio je u 68. godini života.

2 Iako se na omotu ploče iz 1969. godine i promotivnom CD-u iz 2006. godine navodi pjesma pod nazivom *Šuster Pepić*, vokali na snimkama pjevaju *Šustar Pepić*.

3 Franjo Pašica u svom kazivanju o tamburaškom sastavu *Franceki* koristi riječ *društvo* kao sinonim za glazbene sastave u ovom kraju. Ista riječ koristi se još 1895. godine kada djeluje *Tamburaško društvo* u Goli pod vodstvom Kvirina Broza.

4 Ovdje kazivač Franjo Pašica misli na *Benotićevo društvo* pod vodstvom Franje Benotića.

5 Kazivač: PAŠICA, Franjo (1919.): Petra Preradovića 35, Gola (21. i 27. 7. 2009.).

6 Isto.

7 Glas Podravine XXVI, 11 (19. III. 1971.), 11.

nimanju bio poljoprivrednik i veliki zaljubljenik u konje, Benotić je bio vrstan poznavatelj drveta, inovator i samouki *tišlar*,⁸ a uz sve to, sam je izrađivao i popravljao instrumente u svojoj radionici u Otočki na kućnom broju 95.⁹

Nakon povratka iz vojske, po završetku rata, nije bilo puno vremena za sviranje zbog sveopće teške situacije koja je zadesila cijelu tadašnju državu, tako da je do osnivanja novog *društva* proteklo prilično vremena. Trebalo je osnovati obitelji, izgraditi kuće, *privrediti grunta* i stati na vlastite noge, a onda nakon toga, posvetiti se glazbi.

Tako je jednog dana 1953. godine, došao Franjo Grotić do svog kolege muzičara Franje Pašice s idejom da ponovno krenu sa sviranjem, odnosno da aktiviraju *društvo*. Pašica se odmah složio, ali je već u začetku postojao problem. Naime, dva člana iz njihovog zadnjeg sastava *Graničari* nisu bili živi. *Bugarist* Franjo Kovačić umro je 1939. godine od upale slijepog crijeva, a *berdaš* Josip Grotić ubijen je u zatvoru u Bjelovaru koju godinu kasnije. Zajedničkim nastojanjima da se ipak formira sastav, Grotić i Pašica okupili su novo *društvo*: Ivan Kovačić (bisernica), Franjo Pašica (bisernica), Franjo Grotić (brač 1), Ignac Car (berda) i Antun Pobi (beglajt). Kako u selu Otočje

Sl.2. Tamburaški sastav iz Otočke zvan *Benotićevo društvo* oko 1950. godine kada su u ovoj postavi svirali prve svatove. Sjede slijeva: Josip Pobi, Mijo Benotić i Franjo Težak. Stoje slijeva: Antun Pobi, Franjo Benotić i Josip Felak (M. D. Krošnjar, Koprivnica).

istovremeno djeluje već spomenuto *Benotićevo društvo*, pozvali su Grotić i Pašica njihovog vođu Franju Benotića da im se pridruži u jednom osnovanom *društvu* jer je bio izvrstan bugarist. Benotić je prihvatio poziv, ali obzirom da je imao 52 godine, uvjetovao je da s njim, radi lakšeg putovanja iz Otočke u Golu i nazad (osobito u zimskim mjesecima), u sastav dođe 29-ogodišnji Franjo Težak.¹⁰

Tako je 1953. godine formirano društvo u sastavu: Franjo Grotić, Franjo Pašica, Franjo Težak, Franjo Benotić, Antun Pobi i Ivan Kovačić, koji će u tom sastavu snimiti sve tri ploče u Jugotonu. Tada još uvijek nemaju službeni naziv sastava jer se u to vrijeme to nije ni prakticiralo. Jedino važno bilo je da je sastav formiran i da je počeo s radom. Svirka, druženje i zabava bili su njihove glavne preokupacije. Ni ostali tadašnji prekodravski sastavi nemaju svoj određeni naziv, što je vidljivo u poglavlju *Ostali sastavi Prekodravlja*, gdje se navode sastavi koji su djelovali na ovom prostoru, već su se prepoznavali i nazivali po vođi svakog po-

8 Kazivači: IŠTVAN, Jelisava (1945.): Gornja Šuma 34, Molve (31. 3. 2013.); KROŠNJAR, Dragica (1950.): Ljudevita Posavskog 30, Koprivnica (03. 4. 2013.) - unuke Franje Benotića.

9 Kazivač: PAŠICA, Franjo; IŠTVAN, Jelisava.

10 Bio je to sastav iz kojeg je ubrzo formiran tamburaški sastav *Franceki* s obzirom da je iz sastava otišao Car Ignac koji je svirao berdu pa su opet bili nepotpuni. Kazivač: PAŠICA, Franjo.

Sl.3. Tamburaški sastav iz kojeg su ubrzo nastali *Franceki* 1953. godine. Sjede slijeva nadesno: Ivan Kovačić i Franjo Pašica. Stoje slijeva na desno: Franjo Grotić, Ignac Car i Antun Pobi (vl. F. Pašica, Gola).

jedinog sastava, odnosno *društva*. U početku, novoosnovani sastav svirao je po čitavom Prekodravlju na raznim veselicama, svatovima i zabavama. Svake druge ili treće večeri imali bi probe, po tjedan dana kod jednoga člana pa onda kod drugog sve dok se nisu svi izredali, a potom bi krenuli ispočetka. Uz koju litru vina i nešto za pojesti, probe bi se otegnule do dugo u noć, a tako su lakše zaboravljali svakodnevne brige teškog i mukotrpnog života prekodravskog seljaka i težaka.¹¹

Iako nisu bili notno pismeni, u svom repertoaru imali su više od tristo pjesama koje su izvodili. Svirali su po sluhu, a jedino je Franjo Grotić, već nakon dva slušanja mogao odsvirati i otpjevati preslušanu skladbu. Pašicu je svirati učio otac Martin, kojeg je notno opi-

smenio golski učitelj Luka Rotkvić.¹² Zajedno s mjesnim župnikom Stjepanom Malecom, učitelj Rotkvić je već 1910. godine u Goli osnovao prvi *Seljački tamburaški zbor* kojeg je činilo osam tamburaša.¹³ Kako su godine prolazile, sastav je bio sve popularniji, tako da su svirali i u mjestima na drugoj obali Drave, na nekoliko svatova u Peterancu i drugim mjestima. Sudjelovali su i na snimanju dokumentarnog filma Francuske televizije o svjetski poznatom slikaru iz Gole Ivanu Večenaju, 1973. godine, kad su mu svirajući i pjevajući narodne pjesme, došli konjskom zapregom Ivana Bobovca.¹⁴ Često su gostovali na radio-stanici *Gola* na poziv Vlade Pobjija, glavnog i odgovornog urednika radio-stanice, koji je uočio njihov talent i priliku za uspjeh.¹⁵ On bi u studiju s *društvom* napravio prve snimke pjesama koje je slao u Jugoton u Dubravu profesoru Gavriloviću. Nakon što je profesor Gavrilović preslušao snimke pjesama, ubrzo je uslijedio poziv iz Zagreba da *društvo* dođe na snimanje ploče.¹⁶

3. Snimanje ploča

Tamburaški sastav *Franceki* iz Gole u sastavu: Franjo Grotić, Franjo Pašica, Franjo Težak, Franjo Benotić, Antun Pobi i Ivan Kovačić snimili su 3. ožujka 1969. godine svoju prvu gramofonsku ploču s pjesmama *Šuster Pepić* i *Šta će mi život*. Bila je to 7-colna singl ploča sa 45 okretaja u minuti, s pjesmom *Šuster Pepić* (na A strani), koju pjevaju Franjo Grotić i Franjo Pašica, dok pjesmu *Šta će mi život* (na B strani) pjevaju Maca Pobi i Franjo Vujčec. Koliko su ove pjesme bile popularne govori i podatak da je ploča do jeseni iste godine prodana u više od 3.000 primjeraka.¹⁷

¹² Isto.

¹³ VEČENAJ-TIŠLAROV, Ivan: *Mojemu zavičaju*. Gola: NIŠP Prosvjeta i Sirela, 1992., 102.

¹⁴ VEČENAJ-TIŠLAROV, Ivan (1920.-2013.): *Dravska 40, Gola* (19. 7. 2009.); VEČENAJ, Mladen (1947.): *Stjepana Radića 7, Gola* (29. 3. 2013.).

¹⁵ Radiostanica Gola dobila je dozvolu za rad 25. ožujka 1965. godine, s emitiranjem počinje 20. kolovoza 1968. godine, a s radom završava 16. rujna 1979. godine.

¹⁶ Kazivač: PAŠICA, Franjo.

¹⁷ *Glas Podravine XXI*, 48 (28. XI. 1969.), 6. Ploča je izdana pod kataloškim brojem: SY 1337.

¹¹ Isto.

Sl.4. Tamburaški sastav *Franceki* iz Gole. Fotografija snimljena ispred studija Jugoton u zagrebačkoj Dubravi, 3. 12. 1969. godine prilikom snimanja druge ploče. Slijeva: Ivan Kovačić, Franjo Pašica, Franjo Grotić, Antun Pobi, Franjo Težak i Franjo Benotić (vl. F. Pašica, Gola).

Zanimljivo je spomenuti kako je naziv sastava *Franceki* nastao na snimanju prve ploče. Kad su ih u studiju pitali kako se sastav zove, nisu imali spreman odgovor. Budući da se većina u sastavu zvala Franjo, Franjo Grotić je predložio da se zovu *Franceki*, a ostali su se složili.¹⁸ Dana 3. 12. 1969. godine snimili su i svoju drugu ploču s pjesmama *Razbila se čaša* i *U ranu zoru*,¹⁹ a u prodaji se ista našla sredinom prosinca. Na ovoj je ploči izostala suradnja s Macom Pobi²⁰ i Franjom Vujćecom, tako da obje pjesme pjevaju Franjo Grotić i Franjo

Pašica u duetu.²¹ O svojevrsnom uspjehu predkravskih tamburaša tada je pisao i *Glas Podravine* 28. studenog 1969. godine, a lokalne radio-stanice često su pušale njihove pjesme. Sastav je u više navrata uživao nastupao u programu radio-stanice Gola,²² gdje je i započeo sa snimanjima, a često su se u eteru golske radio-stanice mogle čuti njihove pjesme u emi-

18 Kazivač: PAŠICA, Franjo.

19 *Glas Podravine* XXI, 48 (28. XI. 1969.), 6.

20 Maca je supruga Vlade Pobija, glavnog i odgovornog urednika radio-stanice Gola u ono vrijeme, pravim imenom Nada, rod. Kralj.

21 Obzirom da su članovi sastava za snimljene skladbe dobivali honorare, vođa sastava Franjo Grotić je prilikom priprema za drugu ploču izašao pred članove sastava s prijedlogom da više na snimanju ploča ne angažiraju Franju Vujćeca ni Macu Pobi niti njezinu sestru Katicu, koja je trebala zamijeniti Vujćeca, tako da se honorar dijeli na što manje njih s čime su se svi složili. Kazivač: PAŠICA, Franjo. Ova singl ploča nosi kataloški broj: SY 1444.

22 *Glas Podravine* XXII, 23 (05. VI. 1970.), 9.; *Glas Podravine* XXV, 52 (28. XII. 1970.), 11.

siji pod nazivom *Sviraju domaći sastavi* koja je emitirana nedjeljom u 12,15 sati.²³ Popularnost tamburaškog sastava je rasla iz dana u dan, pjesme su se izvodile na lokalnim radio-stanicama, ploče su se prodavale i više nego dobro te se sastav pripremao za snimanje svoje treće ploče. Pred samo snimanje treće ploče, prve dvije već su prodane u više od 20.000 primjeraka.²⁴

Kako je prodaja ploča išla vrlo dobro, a niti honorari nisu izostajali, ubrzo im je Jugoton ponudio ugovor koji su i potpisali (na 7 godina), ali ga nisu mogli ispoštovati zbog privatnih obveza.²⁵ Dana 18. siječnja 1971. godine snimili su i treću ploču (kat. broj SY 1669) s pjesmama *Labud se kupa* i *Tri male seke*. Radi se također o narodnim pjesmama, a otpjevali su ih Franjo Grotić i Franjo Pašica. Iako je u Glasu Podravine od 26. studenog 1971. godine objavljen članak s tekstem "popularni tamburaški sastav Franceki iz Gole priprema izdavanje svoje četvrte ploče. Četvrta ploča golskih veterana trebala bi se pojaviti na tržištu početkom naredne godine u izdanju zagrebačkog „Jugotona“. Prve tri ploče postigle su znatan uspjeh kod ljubitelja podravskog melosa."²⁶ Četvrta ploča nije nikada snimljena.²⁷

Sve ploče snimane su u zagrebačkom Jugotonu u Dubravi, današnjem Croatia Recordsu,²⁸ u vrijeme kada svoje prve ploče snimaju i ostali sastavi koji djeluju u ovom dijelu Podravine: Ansambl Blaža Lengeri *Lengeri* iz Podravske Sesvete, Narodni ansambl *Veseli Podravci* i Narodni ansambl *Vladimira Smiljanica* iz Pitomače, Narodni ansambl *Korenići* i Narodni ansambl *Markovice* iz Đurđevca, Du-

hački ansambl *Habek* iz Malog Bukovca, Narodni ansambl *Radio Podravina* iz Novigrada Podravske i drugi.²⁹ Nakon snimljenih ploča postali su vrlo popularni i izvan granica Prekodravlja, a njihove pjesme često su izvođene na lokalnim radio-stanicama (čak i danas neke radio-stanice puštaju njihove pjesme, naročito u Međimurju), koje su tada postojale i u Ždali, Molvama, Đurđevcu, Virju, Novigradu Podravskom, Hlebinama, Đelekovecu, Kutnjaku i drugim mjestima.³⁰ Tih godina dobili su poziv Miće Orlovića iz Beogradskog TV studija da dođu na snimanje emisije sa svojim pjesmama, ali su ga morali odbiti zbog već navedenih razloga.³¹ Na snimanje ploča išli su pjeske do željezničke stanice u Botovu, noseći svatko svoj instrument na leđima pa vlakom za Zagreb. Isti dan bi se vraćali nazad u Otočku i Golu, svatko svojoj kući i svakodnevnim brigama. Iako je put bio naporan, za vrijeme putovanja u vagonu je uvijek bilo veselo i zabavno, sviralo se cijelim putem za mnogobrojnu publiku. Bila je to i svojevrsna proba pred važno snimanje. U studiju Jugotona svaki je član sastava snimao, odnosno svirao i pjevao svoju dionicu zasebno, a ostali su članovi u drugoj sobi, nasuprot studija, slušali i gledali trenutnog izvođača. Nakon snimanja sve su se snimke trebale preslušati i ako je bilo pogrešaka, trebalo je sve ponoviti. Tako su prvu skladbu, sjeća se Pašica, ponavljali desetak puta dok nisu svi uspjeli sve odsvirati i otpjevati ispravno jer je kod profesora Gavrilovića moralo sve *štirati*. Kad su snimali drugu i treću ploču, trebalo im je puno manje ponavljanja (3 do 4 puta).³²

Cijelo vrijeme djelovanja i postojanja tamburaškog sastava *Franceki*, Franjo Pašica (1919.) je svirao drugu bisernicu i bio drugi vokal, Franjo Grotić (1919.-1994.) bio je vođa sastava, prvi brač i prvi vokal, Ivan Kovačić (1917.-1993.) prva bisernica, Antun Pobi (1917.-1977.) berda, Franjo Benotić (1901.-1975.) beglajt ili bugarija, a Franjo Težak (1924.-2007.) drugi brač. Zadnja svirka

23 Glas Podravine XXII, 30 (24. VII. 1970.), 9.

24 Glas Podravine XXVI, 11 (19. III. 1971.), 11.

25 Kazivač: PAŠICA, Franjo.

26 Glas Podravine XXVI, 46-47 (26. XI. 1971.), 4.

27 Zbog privatnih obiteljskih problema vode sastava Franje Grotića (supruga je imala stare i nemoćne roditelje pa je živjela kod njih i o njima vodila brigu, a on je imao slijepog oca, mrtvu majku te punu staju stoke), sastav je prestao postojati 1973. godine. Kazivač: PAŠICA, Franjo.

28 *Jugoton* je prva i najveća diskografska kuća osnovana na prostorima bivše države. Osnovana je 10. srpnja 1947. godine na temeljima nacionaliziranog Elektrotona, a nakon raspada bivše države 1991. godine mijenja naziv u Croatia Records.

29 www.podravske-sesvete.hr (20. 7. 2009.).

30 PRVČIĆ, Vjekoslav et al.: *Dobri stari radio*. Koprivnica, 2012., u tisku.

31 Kazivač: PAŠICA, Franjo.

32 Isto.

tamburaškog sastava *Franceki* bila je na seoskoj zabavi za staru godinu 1973. u golskom društvenom domu.³³

4. Instrumenti sastava Franceki - Farkašev sistem

Instrumenti na kojima su članovi tamburaškog sastava *Franceki* svirali, pripadaju skupini tzv. farkaš sustava ili farkaš štima³⁴ prema kojem su instrumenti dobili ime *farkašice*, čiji su pragovi na vratu instrumenta razmješteni kao tipke na klaviru; donji red s dvije žice predstavlja bijele tipke u durskoj ljestvici, a gornji red crne tipke u pentatonici. Farkaš sustav je nastao u ranom periodu razvoja tambura. To je samo jedna od faza u razvoju tambure. Zbog svoje jednostavnosti i neusavršenosti, instrumenti zahtijevaju mnogo dionica, brojne svirače i ograničeni su na sviranje u svega par tonaliteta, pretežito durskih. Ovakav sustav bio

je pogodan za amatersko, odnosno hobističko sviranje gdje nije potrebno poznavanje nota, već se i čovjek s imalo sluha mogao oprobati u muziciranju. *Farkašice* možemo usporediti s nekoliko drugih, jednostavnijih instrumenata, poput tambure samice, duda, gajdi ili sopila. Svima im je zajednička karakteristika ograničen raspon tonova te se na njima može muzicirati samo u jednom tonalitetu.

Osnovna karakteristika ovih instrumenata je jednostavnost i prepoznatljivost koja se očituje u dugačkom vratu i malenom, zbitom tijelu. Tako su bisernice, beglajt i berda oblika gitare, dok je brač kruškolikog oblika. Svaki instrument ima po četiri žice koje se, kod bisernice i brača štimaju po dvije na jedan ton. Bisernice (kontrašice) su najmanji instrumenti tzv. *farkaš štima*. Dužine između 50 i 60 cm, oblika gitare, sa četiri metalne žice $\varnothing 0,28$ mm koje se štimaju po dvije na isti ton, a svira se na isti način kao i brač I, II i III. Brač prvi (tenor brač) je vođa u sastavu poput prve violine u orkestru, a svira melodiju i prijelaze. Kruškolikog je oblika sa četiri metalne žice iste debljine ($\varnothing 0,30$ mm). Brač drugi i treći (bariton brač) je dimenzijama veći od prvog brača i ima dublji ton, a u orkestru bi bio druga violina. Ima četiri žice, i to dvije $\varnothing 0,40$ mm, odnosno $\varnothing 0,45$ mm i dvije $\varnothing 0,32$ mm. Brač četvrti (bas brač) je za oktavu niži od brača II, III, a u orkestru je po funkciji čelo. Ima dvije žice $\varnothing 0,40$ mm i dvije $\varnothing 0,35$ mm ili dvije $\varnothing 1,15$ mm i dvije $\varnothing 0,70$ mm. Bugarija (beglajt) je instrument sličan gitari i ima četiri metalne žice, od kojih su treća i četvrta $\varnothing 0,40$ mm i $\varnothing 0,35$ mm, a prva i druga $\varnothing 0,28$ mm ili mogu imati i drugu kombinaciju gdje je četvrta žica $\varnothing 0,45$ mm, treća $\varnothing 0,40$ mm, a prva i druga žica su $\varnothing 0,32$ mm. Ime instrumenta dolazi od njemačke riječi *begleiten* što znači pratiti. Berda je najveći instrument u *farkaš štimu* i koristi se za sviranje najdubljih tonova. Ima također četiri žice $\varnothing 0,80$ mm - $\varnothing 1,90$ mm.³⁵

Do instrumenata tzv. Farkaševog štima, u vrijeme kada su djelovali prekodravski sastavi *Graničari*, *Benotičevo društvo* te *Franceki*, nije bio problem doći jer ih je bilo u majstorskim glazbenim radionicama, poput one iz Siska, vlasnika Stjepana M. Gilga. Tu se mogla

33 Po pričanju jedinog živućeg člana sastava Franje Pašice, bilo je to godinu ili dvije nakon zadnje snimljene ploče, ali se ne može točno sjetiti - što mu nije niti za zamjeriti, ipak je navršio punih 90 godina (21. 7. 2009.). Kako je sastav svirao 1973. godine na snimanju dokumentarnog filma Francuske TV o Ivanu Večenaju, za pretpostaviti je kako je sastav iste godine i zadnji puta nastupao. Dakle, prije punih 40 godina *Franceki* su prestali s radom.

34 Milutin pl. Farkaš (Križevci, 1865.-1923.) prvi je pokušao sistematizirati tambure krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Izdao je prvu "Uputu u tamburanje", a po njegovoj su zamisli izrađeni instrumenti, postavljena standardna partitura za orkestar u sastavu: bisernice 1, 2 - bračevi 1, 2, 3 - beglajti 1, 2 i berda. Određeno je kako se štima koja žica na kojem instrumentu, uloga pojedinih instrumenata, odnosno dionice te karakteristike instrumenata (oblik, dimenzije, način kotiranja). Od jednoglasne samice u 19. stoljeću nastala je dvoglasna tambura čiji je sustav štimanja i sviračku tehniku sam razvijao i promicao te je sam raspisivao note za tamburaške orkestre. Čitav sustav sviranja na takvim tamburama s četiri žice naziva se *Farkašev sistem*, sustav ili štim odnosno, dvoglasni kvintni sustav. *Farkašev sistem* se u početku sastojao od prve i druge bisernice (druga se bisernica zvala još i kontrašica), tri brača, dvije bugarije (beglajt) i berde. Ovaj dvoglasni kvintni sustav bio je raširen u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Sloveniji, Čehoslovačkoj i zapadnim zemljama, dok je danas u Hrvatskoj potpuno potisnut od strane novijih i složenijih sustava poput Jankovićevog i srijemskog.

35 www.tamburasi.cz; www.wikipedia.com (10. 10. 2009.).

LABUD SE KUPA

Valcer

La - bud se ku - pa u rije - ci ma - loj.

9
Spu - sti - o gla - vu na bije - lu grud -

kupiti bisernica već od 150 dinara, dok je najskuplja berda stajala 950 dinara, a za usporedbu, jedan primjerak spomenutih novina je stajao 1 dinar.³⁶

No, kako je u to vrijeme bilo siromaštva i neimaštine, članovi sastava su se snalazili na različite načine, ne bi li nabavili svoj instrument. Tako je Franjo Pašica svoj brač kupio u Koprivnici kod jedne udovice čiji je muž također bio *mužikaš*, a ostale instrumente (berda, bisernica i brač) kupili su od raspadnutog *Tamburaškog društva Gotalovo* iz Gotalova. *Graničari* su na njima svirali do 1939. godine, dakle do prekida djelovanja radi vojske i rata. Kad su 1953. godine tek osnovani *Franceki* krenuli sa svirkom, nisu bili zadovoljni s bugarijom koju su imali jer nije odgovarala ostalim instrumentima po zvuku. Tada su Benotić i Težak iz Otočca sami izradili bugariju od javorovine i oraħa. Nova bugarija se dobro *gazila*³⁷ i imala zvuk kao da je napravljena u kakvoj poznatoj glazbenoj radionici.³⁸ Pašica je prodao svoje gusle (violinu) i bisernicu, ali je zadržao brač na kojem je cijelo vrijeme djelovanja *Franceka* svirao Franjo Težak. Grotić je prema vlastitoj želji pokopan na golskom groblju sa svojim bračom. Težak si je na nadgrobni spomenik dao isklesati bisernicu, dok se Pobi od žalosti, što više neće svirati zajedno, napio, pao u sokaku i slupao berdu. Berdu su kasnije Benotić i Težak popravili i prodali. Benotić je svoju bisernicu (izrađena 27. 12. 1956. godine) ostavio praunuku (autor ovog teksta), dok se za beglajt ne zna gdje je završio.³⁹

36 Seljačke novosti 8, (18. 2. 1933.), 16.

37 Franjo Pašica koristi ovu riječ kao sinonim za lagano primanje akorda na spomenutom instrumentu.

38 Kazivač: PAŠICA, Franjo.

39 Isto.

5. Pjesme Franceka

Pjesme koje su *Franceki* snimili na gramofonske ploče vrlo su jednostavne, kao uostalom i ostale pjesme koje su izvodili, i oni i drugi tadašnji seoski sastavi. Od svih pjesama koje su snimili, jedino pjesma *Razbila se čaša* ima poznate autore teksta (T. Kirchner) i glazbe (F. Markusch).

Krenemo liveć od samog naslova pjesama, vidljivo je kako su pjesme naslov dobile po prvim stihovima, što je karakteristika izvornih narodnih pjesama. Prema mjeri ih možemo podijeliti u dvije grupe. Jedne su valceri (*Šta će mi život, U ranu zoru, Labud se kupa*), pisane u trodobnoj mjeri, a druge su polke (*Šuster Pepić, Razbila se čaša, Tri male seke*), pisane u dvodobnoj mjeri. Ove pjesme, odnosno valceri i polke, pjevale su se i izvodile na svadbama i običajima vezanim uz svadbu te na zabavama i raznim veselicama, a uz njih se i plesalo. Glazba i tekstovi su jednostavni što je također karakteristika izvornih narodnih pjesama. Ktice kratke, svega dva do četiri stiha, ali ih ima puno. Primjerice, u pjesmi *Šuster Pepić* ih ima čak osam. Zbog kratkoće stihova i glazba je kratka, do dvadesetak taktova, ali se puno puta ponavlja. Jednostavnost se očituje i kod aranžmana instrumentalista i vokalista. Osnovna melodija ima tercnu pratnju te pokoji skok u sekstu, a sve skladbe počinju instrumentalnim pripjevom kao uvodom.⁴⁰

U pjesmi *Tri male seke*, članovi su sami izmijenili neke riječi, odnosno prepravili tekst, kako bi pjesma bila primjerenija širem krugu slušatelja (*Koprivničkim ulicama, Zrinjvcu i Črnomercu*). Pašica se prisjeća kako mu je majka

40 Analizu pjesama i notni zapis izradili IŠTVAN, Matej (1990.); IŠTVAN, Katica (1966.); Virovska 22, Molve (10. 2009.).

Ana pjevala pjesmu *Labud se kupa*, zbog čega mu je bila osobito draga i često izvođena.⁴¹

LABUD SE KUPA (narodna)

LABUD SE KUPA
U RIJECI MALOJ
SPUSTIO GLAVU
NA BIJELU GRUD.

PLOVI MI, PLOVI
LABUDE BIJELI
ODNESI DRAGOJ
TI POZDRAV MOJ.

KAŽI JOJ, KAŽI
LABUDE BIJELI
DA ĆU SE OPET
VRATITI K NJOJ.

KADA SE VRATIM
IZ TUĐEG SVIJETA
DONIJET ĆU JOJ
SREĆU I ŽIVOT SVOJ.

A SADA PLOVI
LABUDE BIJELI
NEKA TE NOSI
SREBRNI VAL.

Trajanje: 03:46 min
Pjevaju: *Franjo Grotić i Franjo Pašica*

6. Ostali sastavi Prekodravlja

1. TAMBURAŠKO DRUŠTVO IZ GOLE (oko 1895. godine). Ovo društvo vodio je učitelj i kapelnik Kvirin Broz koji je bio vrstan pjevač i orguljaš te zapovjednik golskih vatrogasaca.⁴²

2. SELJAČKI TAMBURAŠKI ZBOR. Ovaj tamburaški zbor je osnovan 1910. godine nastojanjem župnika Stjepana Maleca i učitelja Luke Rotkvića. Brojio je osam tamburaša, a svirali su na seoskim proslavama. Pod vodstvom Mije Kovačića nastupili su na veli-

koj svečanosti obilježavanja 100-e godišnjice osnutka mjesta Gola, 20. kolovoza 1922. godine.⁴³

3. TAMBURAŠKO DRUŠTVO GOLA. Djeluje oko 1914. godine u Goli, a brojalo je 12 članova koje je notno podučavao kapelan Grujić i učitelj Rotkvić. Ovo je vjerojatno izmijenjeno društvo već spomenutog *Seljačkog tamburaškog zbora* iz 1910. godine. Među sviračima ovog društva bio je i Martin Pašica, Franjin otac (svirao je prvu bugariju) kojeg je kasnije podučavao sviranju bez nota.⁴⁴

4. TAMBURAŠKO DRUŠTVO GOTALOVO. O ovom društvu nema puno podataka, osim što znamo da je djelovalo istovremeno s *Benotičevo društvo* u Otočki te *Graničari* u Goli i da se raspolo radi svađe među članovima. Dio instrumenata tog društva kupili su članovi sastava *Graničari* i na njima su svirali do 1939. godine.⁴⁵

5. ZLATIĆI, GOLA. Ovaj sastav djeluje istovremeno sa sastavom *Franceki*. Sastav *Zlatići* su činili: Zlatko Zlatar (truba), Ivan Mulvaj (violina), Stevo Daić (harmonika), Vlado Kralj (bugarija) i Martin Rac (bubanj).⁴⁶

6. GUDALAČKO DRUŠTVO DRAKSAR IVANA, GOLA. I ovaj sastav djeluje istovremeno kad i *Graničari*, odnosno *Franceki*, a činili su ga: Ivan Draksar (gusle - violina), Tomo Grandža (kontra violina), Josip Grandža (berda), Vinko Balog (druge gusle - druga violina).⁴⁷

7. GUDALAČKO DRUŠTVO PAŠICA FRANJE-PAVELA „Z GORNJE VULICE“, GOLA. To je sastav iz sadašnje Ulice Stjepana Radića. U ovom je sastavu jedno vrijeme svirao i Franjo Pašica iz *Franceka* na gusle (violinu). Vjerojatno je to bilo u razdoblju kada sastav *Franceki* još nije bio osnovan.⁴⁸

8. TAMBURAŠKA SEKCIJA UDRUGE „PREKODRAVSKI ZVON“, GOLA. Ova sekcija osnovana je 1996. godine i sudjeluje na raznim kulturnim i humanitarnim događanjima Općine Gola, ali i šire, pod inicijativom i pred-

43 Isto, 102-110.

44 Kazivač: PAŠICA, Franjo.

45 Isto.

46 Kazivač: PAŠICA, Franjo (29. 6. 2010.).

47 Isto.

48 Isto.

41 Kazivač: PAŠICA, Franjo.

42 VEČENAJ-TIŠLAROV, Ivan: nav. dj., 97.

Sl.5. Omoti ploča tamburaškog sastava Franceki iz Gole (snimio: Z. Ištván, 3. 6. 2009.).

sjedništvo Mladena Večenaja.⁴⁹

9. SASTAV HOSTE, REPAŠ. Ovaj su sastav kroz dulji vremenski period (1965.-1975.) činili sljedeći glazbenici: Mijo Špoljarić - Hosta (prva violina), Ivan Patačko (prva violina), Stjepan Sulimanec (druga violina), Mato Ištván (druga violina), Stjepan Paša (druga violina), Martin Leščan - Tinda (bugarija), Valent Ređep - Tajćur (brač), Patačko - Pacur (brač), Đuro Burulic (bajs), Petar Petrović (harmonika).⁵⁰

10. GUDAČKI SASTAV BOLTE IVANČANA, REPAŠ (1939.). Sastav su činili sljedeći glazbenici: Bolto Ivančan (bajs), Stjepan Mramor (violina), Jaković (cimbali), Ivan Gazdek (violina) i cigan Štefina (violina).⁵¹

11. PREKODRAVCI, ŽDALA. Djelovao je u sastavu: Imbro Maronić (violina), Stjepan Maronić - Čića (cimbali), Petar Pavusa (bugarija), Đuro Horvat (gitara), Ivan Horvat (bugarija i bajs), Alojz, Rudolf i Andrija Maronić (cimbule).⁵²

12. SASTAV MARKA BEČEHELJA, ŽDALA. Sastav su činili: Marko Bečeheli (harmoni-

ka i violina), Ivan Šimeg (violina), Drago Horvat (violina), Alojz Halavuk (bugarija), Ivan Penzar (bajs) i Rudolf Maronić (cimbali).⁵³

13. SASTAV DOMINO, ŽDALA. Dominoje nastupao u sljedećem sastavu: Ivan Car (klavijature), Marko Bečeheli (klarinet), Milan Sinjeri (saksofon), Milan Paurović (gitara) i Franjo Beti (bubnjevi).⁵⁴

14. SASTAV APOLLO, ŽDALA. Ovaj su sastav činili: Ivan Car (klavijature), Milan Paurović (ritam gitara), Branko Petrović (bas gitara) i Franjo Beti (bubnjevi). Sastav je aktivan krajem 60-ih i 70-ih godina 20. stoljeća.⁵⁵

15. GUDAČKI SASTAV, ŽDALA (1981.). Ovaj sastav djeluje s čestim izmjenama članova, ali okosnicu sastava činili su: Ivan Šimeg (violina), Stjepan Kopričanec (violina), Andrija Sinjeri (harmonika), Josip Šimeg (cimbali), Ivan Gazdek (bajs) i Alojz Halavuk (bugarija).⁵⁶

16. JOSIPOVO DRUŠTVO (HRVATSKA KATOLIČKA AKCIJA), ŽDALA (1935.-1941.). To su nazivi za kulturno umjetničko društvo iz Ždala koje je imalo i svoj tamburaški sastav od osam članova koji su svirali violine, tambure, bajs i cimbule.⁵⁷

17. ŽDALSKI MUŽIKAŠI, ŽDALA (1953.). Ovo je najvjerojatnije sastav koji je osnovan nakon rata i djelovao pri društvu *Bolja buduć-*

49 <http://gola.hr/drustveni-zivot/drustva-i-udruge/udruge-prekodravski-zvon-gola/> (5. 5. 2013.).

50 Kazivač: PETROVIĆ, Petar (1942.): Bana Jelačića 124, Đurđevac (02. 4. 2013.).

51 Kazivač: IVANČAN, Branko (1961.): Repaš 162, Molve (08. 4. 2010.).

52 Kazivač: PETROVIĆ, Branko (1950.-2012.): Braće Radića 6, Ždala (11. 2009.).

53 Isto.

54 Isto.

55 Isto.

56 Kazivač: KOPRIČANEC, Stjepan (1940.): Marijanska 131, Molve (26. 12. 2009.).

57 TIŠLJARIĆ, Snježana: *Moja Ždala*. Koprivnica: Centar mladih Koprivnica, 1995., 88-89.

nost koje ima za cilj njegovanje folklorne baštine ovog kraja. Ovaj su sastav činili: Ivo Car (violina), Ivan Sinjeri (violina), Mijo Horvat (cimbal), Ivan Šimeg (violina) i Milan Volarić (bajs).⁵⁸

18. ŽDALSKI MUŽIKAŠI, ŽDALA (1960-e i 1970-e). Sastav su činili: Josip Miter (truba), Marko Bečeheli (violina), Alojz Halavuk (gitara), Milan Volarić (bajs) i Ivan Car (harmonika).⁵⁹

19. SASTAV KOJI PRATI FOLKLORNU GRUPU HRVATSKO SRCE, ŽDALA (1994.). Sastav su činili: Josip Makovec (harmonika), Milan Volarić (bajs), Josip Šimeg (cimbal), Ivan Šimeg (violina), Alojz Halavuk (bugarija).⁶⁰

Na kraju ovog popisa prekodravskih sastava, spomenut ćemo i svirače iz mjesta Ždala, koji su se često izmjenjivali u gore spomenutim sastavima: Pavao Mihaldinec (kontra violina), Milan Tot (kontra violina), Imbro Car (cimbal i violina), Josip Pros (cimbal), Josip Šimeg - Jope (bas), Karlo Šimeg (violina), Franjo Kolarić (violina), Alojz Kolarić (bajs), Ivan Sinjeri (kontra violina i bugarija), Ivan Sinjeri (violina i crkvene orgulje), Pavao Sinjeri (bajs), Franjo Vitelić (violina) i Ivan Volarić (harmonika i bugarija).⁶¹

7. Zaključak

Osim što je u cijelom svijetu poznato po naivnom slikarstvu Ivana Večenaja i bogatsvu hrasta lužnjaka koji parira slavonskom u Spačvi i svjetski poznatom lovištu Repaš s kapital-

Sl.6. Franjo Pašica sa svojim braćem u Goli (snimio: Z. Ištvan, 19. 7. 2009.).

nim primjercima jelena običnog, Prekodravlje ne zaostaje ni u glazbenom izričaju. U prilog tome idu mnogi sastavi, ansambli, društva ili kako god se nazivali, koji su djelovali ili i danas djeluju u Prekodravlju. Tamo se plesalo, pjevalo i sviralo, već od prvih godina naseljavanja, gdje god bi se za to pružila prilika. Ostalo je tako i do današnjih dana, istina, uz nešto izmijenjene prigode s modernijim i kvalitetnijim instrumentima, ali je ljubav prema muziciranju i dalje prisutna. Osim u slikarstvu, svoj doprinos promociji prekodravskoga zavičaja dao je i slikar, književnik i pisac Ivan Večenaj - Tišlarov jer je pisanjem pjesama o Prekodravlju, od kojih su neke i uglazbljene, dostojno prezentirao i promovirao ovaj kraj.

Franceki su jedan od sastava koji su uspješli, ne samo prenositi narodne pjesme na *društva* koja su djelovala u to vrijeme ili poslije njih, već su jedan dio pjesama uspjeli i snimiti na nosač zvuka i tako sačuvati od zaborava. Sni-manje ploča, u vrijeme kada mnogi drugi ansambli i sastavi podravskog melosa snimaju svoje, baca na *Franceke* drugačije svjetlo, stoga su neizostavni kamenčić mozaika narodne glazbe tog vremena na ovim prostorima. Za to im treba odati priznanje jer, osim što su svirali, oni su i živjeli za *mužiku*.

58 Isto, 90-93.; Kazivač: PETROVIĆ, Branko.

59 TIŠLJARIC, Snježana: Nav. dj., 93.

60 Isto. 89.-90.

61 Kazivač: PETROVIĆ, Branko. Ovim popisom zasigurno nisu obuhvaćeni svi sastavi i društva, kao niti pojedini svirači koji su djelovali u Prekodravlju. Nabrojani su samo oni koji su od kazivača bili spominjani ili na temelju njihovih sjećanja rekonstruirani te iz navedene literature pronađeni sastavi. Ovaj dio kulturne tradicije i glazbene aktivnosti stanovnika ovog *komačeca* Hrvatske trebalo bi dodatno istažiti jer materijala i kazivača, koji bi o tome nešto više mogli reći, još uvijek ima. Posebno bi trebalo istažiti cimbal, odnosno *cimbule* kako se ovdje naziva žičani instrument, i svirače cimbula (njih je u Prekodravlju bilo prilično mnogo). Popis sastava je zaključen s 2010. godinom.

Summary

String Band Franceki from Gola

Besides being known worldwide for naive painting of Ivan Večenaj, the richness of common oak which counteracts the slavonian oak in Spačva and the world famous hunting ground Repaš with capital specimens of deer, area beyond the river Drava is not behind in its musical expression either. This is underpinned by the numerous bands, ensembles, societies or whatever they are called, which were, or still are active today in that region. There they danced, sang and played from the early years of colonization or whenever they got the chance. It remains so to this day. Although some things were slightly altered and the instruments are better and more modern, love for the music still remains the same. Painter, author and writer Ivan Večenaj-Tišlarov largely contributed to the promotion of this region not only with his painting. He wrote poems about his homeland, some of which were even set to music, and worthily presented and promoted this area. „Franceki“ are one of the bands which not only passed on folk songs to the societies that operated at the time or after them, but also managed to record some of them and embalm them in that way. Recording at a time when many other ensembles and bands of „melodies“ in Podravina did the same, throws a different light on „Franceki“, and they are certainly the essential piece of the folk music mosaic in this area at that time. For this purpose they should be rewarded. Because, they did not only play, they also lived for the music.

Literatura

- PRVČIĆ, Vjekoslav et al.: *Dobri stari radio*. Koprivnica, 2012., u tisku.
- TIŠLJARIĆ, Snježana: *Moja Ždala*. Koprivnica: Centar mladih Koprivnica, 1995.
- VEČENAJ - TIŠLAROV, Ivan: *Mojemuzavičaju*. Gola: NIŠP Prosvjeta i Sirela, 1992.

Izvori

- Glas Podravine XXI, 48 (28. XI. 1969.), 6.
- Glas Podravine XXII, 23 (5. VI. 1970.), 9.
- Glas Podravine XXII, 30 (24. VII. 1970.), 9.
- Glas Podravine XXV, 52 (28. XII. 1970.), 11.
- Glas Podravine XXVI, 11 (19. III. 1971.), 11.
- Glas Podravine XXVI, 46-47 (26. XI. 1971.), 4.
- Seljačke novosti 8 (18. II. 1933.), 16.

Internet

- <http://gola.hr/drustveni-zivot/drustva-i-udruga/udruga-prekodravski-zvon-gola/> (5. 5. 2013.).
- www.podravske-sesvete.hr (20. 7. 2009.).
- www.tamburasi.cz (10. 10. 2009.).
- www.wikipedia.com (10. 10. 2009.).

Kazivači

- CIGANEK, Mladen (1959.): Matičar u Goli (30. 4. 2010.).
- IŠTVAN, Jelisava (1945.): Gornja Šuma 34, Molve (31. 3. 2013.).
- IŠTVAN, Matej (1990.); IŠTVAN, Katica (1966.): Virovska 22, Molve (10. 2009.).
- IVANČAN, Branko (1961.): Repaš 162, Molve (08. 4. 2010.).
- JURINJAK, Josip: Vodovodna 19, Beletinec (20. 7. 2009. i 23. 2. 2010.).
- KOPRIČANEC, Stjepan (1940.): Marijanska 131, Molve (26. 12. 2009.).
- KROŠNJAR, Dragica (1950.): Ljudevita Posavskog 30, Koprivnica (3. 4. 2013.).
- PAŠICA, Franjo (1919.): Petra Preradovića 35, Gola (21. i 27. 7. 2009., 29. 6. 2010.).
- PETROVIĆ, Branko (1950.-2012.): Braće Radića 6, Ždala (11. 2009.).
- PETROVIĆ, Petar (1942.): Bana Jelačića 124, Đurđevac (2. 4. 2013.).
- POBI, Vlado: Radio Koprivnica (3. 6. 2009.).
- PREMEC, Slavko (1937.): Otočka 95, Gola.
- VEČENAJ - TIŠLAROV, Ivan (1920.-2013.): Dravska 40, Gola (19. 7. 2009.).
- VEČENAJ, Mladen (1947.): Stjepana Radića 7, Gola (29. 3. 2013.).